

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

Філософський факультет
Кафедра політології

КАФЕДРА
ПОЛІТОЛОГІЇ
ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Політичні партії і вибори: українські та світові практики

Випуск 8

за матеріалами Міжнародної наукової конференції «Інституційні, партійні та виборчі чинники політичного процесу в Україні й інших країнах Європи в умовах війни і невизначеності: національний, наднаціональний і субнаціональний рівні» – восьмої у рамках серії міжнародних конференцій кафедри політології «Політичні партії і вибори: українські та світові практики» (пам'яті Юрія Романовича Шведа) від 24–25 листопада 2023 року

Організовано та підготовлено за фінансової підтримки Європейського Союзу у рамках «Програми Еразмус+» за напрямом «Жан Моне для вищої освіти» (Модуль «Політичні інститути та системи в Європі: порівняння і досвід для України», 101126702 – PISE-CEfU – ERASMUS-JMO-2023-HEI-TCH-RSCH)

**Funded by
the European Union**

Фінансується Європейським Союзом. Однак висловлені погляди та думки належать лише автору(ам) і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з питань культури та освіти. Ні Європейський Союз, ні грантодавець не можуть нести за них відповідальність.

Львів
2024

Рецензенти:

Бусленко В.В. – доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політології та публічного управління Волинського національного університету імені Лесі Українки;

Монолатій І.С. – доктор політичних наук, професор, професор кафедри політології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника;

Яремчук В.Д. – доктор політичних наук, доцент, провідний науковий співробітник Інституту політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України.

Рекомендовано до друку Вченою радою Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол № 65/4 від 30 квітня 2024 р.)

П 504

Політичні партії і вибори : українські та світові практики : зб. ст. і тез за результатами Міжнародної наукової конференції «Інституційні, партійні та виборчі чинники політичного процесу в Україні й інших країнах Європи в умовах війни і невизначеності : національний, наднаціональний і субнаціональний рівні» – восьмої у рамках серії міжнародних конференцій кафедри політології «Політичні партії і вибори : українські та світові практики» (пам'яті Юрія Романовича Шведи) від 24–25 листопада 2023 року / [за ред. Анатолія Романюка і Віталія Литвина]. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2024. – Вип. 8. – 364 с.

ISBN 978-617-10-0868-7

У збірнику представлено наукові статті і тези виступів учасників восьмої міжнародної наукової конференції «Політичні партії і вибори: українські та світові практики», присвяченої питанням міжінституційних відносин і партійно-виборчих процесів на тлі євроінтеграції, трансформації, війни і невизначеності та проведеної для вшанування пам'яті партолога і псефолога Ю. Р. Шведи.

Збірник статей і тез учасників конференції організовано за рубриками. Висвітлено питання інституційної, партійної і виборчої структуризації політичного процесу, урядування й інтеграції в ЄС та НАТО, впливу виборчого процесу на політичну і партійну сферу в умовах війни та невизначеності, функціонування і трансформації партій та ОГС на різних рівнях політики й урядування. Збірник сприятиме розумінню інститутів та партійно-виборчої політики в різних умовах.

УДК 321.1:323+329:324

ISBN 978-617-10-0868-7

© Львівський національний університет
імені Івана Франка, 2024

Ministry of Education and Science of Ukraine
Ivan Franko National University of Lviv

Faculty of Philosophy
Department of Political Science

КАФЕДРА
ПОЛІТОЛОГІЇ
ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Political Parties and Elections: Ukrainian and World Practices

Volume 8

based on the materials of the International scientific conference «Institutional, party and electoral factors of the political process in Ukraine and other European countries in conditions of war and uncertainty: national, supranational and subnational levels» – the eighth conference within the series of international scientific conferences of the Department of Political Science «Political Parties and Elections: Ukrainian and World Practices» (in memory of Yuriy Shveda) on November 24–25, 2023

Organized and prepared with the financial support of the European Union as part of the «Erasmus+ Program» under the direction «Jean Monnet actions in the field of higher education» (Module «Political Institutions and Systems in Europe: Comparison and Experience for Ukraine», 101126702 – PISE-CEfU – ERASMUS-JMO-2023-HEI-TCH-RSCH)

**Funded by
the European Union**

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

Lviv
2024

УДК 321.1:323+329:324

П 504

Reviewers:

Buslenko V. – Doctor of Political Science, Professor, Head of the Department of Political Science and Public Administration at Lesya Ukrainka Volyn National University;

Monolatiy I. – Doctor of Political Science, Professor, Professor at the Department of Political Science at Vasyl Stefanyk Precarpathian National University;

Yaremchuk V. – Doctor of Political Science, Associate Professor, Senior Researcher at Kuras Institute of Political and Ethnic Studies of the NAS of Ukraine.

*Approved for publication by the Academic Council at Ivan Franko
National University of Lviv (protocol No 65/4 dated April 30, 2024)*

П 504

Political Parties and Elections : Ukrainian and World Practices : Collection of proceedings of the International scientific conference «Institutional, party and electoral factors of the political process in Ukraine and other European countries in conditions of war and uncertainty : national, supranational and subnational levels» – the eighth conference within the series of international scientific conferences of the Department of Political Science «Political Parties and Elections : Ukrainian and World Practices» (in memory of Yuriy Shveda) on November 24–25, 2023 / [edited by Anatoliy Romanyuk and Vitaliy Lytvyn]. – Lviv : IFNUL, 2024. – Vol. 8. – 364 p.

ISBN 978-617-10-0868-7

The collection contains articles and abstracts of the participants of the eighth international scientific conference «Political Parties and Elections: Ukrainian and World Practices». It is dedicated to the issues of inter-institutional relations and party-electoral processes against the backdrop of European integration, transformation, war, and uncertainty and was held in memory of partologist and psephologist Y. Shveda.

The collection of conference proceedings is organized into sections. It covers issues of institutional, party, and electoral structuring of the political process, governance and integration into the EU and NATO, the impact of the electoral process on the political and party spheres in times of war and uncertainty, and the functioning and transformation of parties and NGOs at various levels of politics and governance. The collection will contribute to understanding institutions and party-electoral politics.

УДК 321.1:323+329:324

ISBN 978-617-10-0868-7

© Ivan Franko National University of Lviv,
2024

ЗМІСТ / CONTENT

Передмова / Preface	9
---------------------------	---

Частина 1 / Part 1. Інституційні, партійні та виборчі рамки, чинники й детермінанти структуризації політичного процесу, багаторівневого урядування та членства/інтеграції в ЄС і НАТО: досвід країн Європи для України.....	13
---	----

Юрій Остапець, Кристина Червеньяк. Парламентські вибори 2023 року в країнах Європейського Союзу: аналіз результатів та конфігурацій урядових коаліцій..... 13

Анатолій Ключкович. Словацькі вибори-2023: позиціонування партій і структурування парламенту..... 42

Наталія Марадик, Владіслав Дудінський. Вибори та виборчі системи в Словаччині та їх вплив на формування системи політичних партій 49

Василь Войтович. Закономірності поляризації електорального вибору жителів Словаччини за підсумками парламентської виборчої кампанії 2023 року..... 63

Petr Oskolkov. KOOS Party in Estonia: A russian Electoral Action in the EU in the Wartime 66

Olha Morgunyuk. Movement party institutionalization: Why do some parties gain success and others fail?..... 70

Зеєв (Володимир) Ханін. Етнополітичні конфлікти в західній Єрець-Ізраель/Палестині у 21 столітті: держава, партії та зовнішні фактори..... 75

Віталій Литвин, Назар Демченко. Ініціювання та наслідки міждержавних конфліктів і війн в умовах різних систем правління: статистичний розріз..... 102

Маркіян Михайлишин. Вплив виборчого чинника на деформацію міжінституційних відносин в напівпрезидентській системі 124

Igor Osadchuk. Непартійні урядові кабінети в контексті функціонування атипової напівпрезидентської системи правління в Грузії (2005–2012 рр.) 128

Юрій Садовий. Політичний та соціально-економічний вектори розвитку держави в умовах і за наслідками війни й кризи: теоретичний контекст 133

Частина 2 / Part 2. Виборчий процес та партійна політика в Україні й інших країнах Європи в умовах війни та невизначеності: інституційні, безпекові та комунікаційні чинники і наслідки 141

Віталій Лебедюк. Партійна політика в Україні в умовах воєнного стану 141

Тарас Радь. Чинники обмеження виборчого процесу та діяльності політичних партій в Україні в умовах російсько-української війни 155

Ярослав Ярош, Антон Бугайчук. Вплив повномасштабної війни на екологічні політичні партії в Україні 172

Степан Рішко. Деформація локальних політичних режимів в умовах повномасштабної російсько-української війни..... 184

Віра Бурдяк, Руслана Клим. Вплив російсько-української війни на діяльність парламентських політичних партій Болгарії 192

Якуб Герольд. Принцип політичної незалежності офіційного спостереження за виборами українських громадських організації на прикладі парламентських виборів у 2019 р. в Україні 201

Роман Мудрий. До феномена піратських мережових партій і їхніх виборчих успіхів: на прикладі деяких країн Європи..... 210

Антон Смілевський. Особливості і вияви впливу міжнародних організацій та акторів на виборчий процес на національному рівні: огляд досліджень і реального стану справ..... 217

Мар'ян Мота. «Big Data», демократія та вибори: перспективи і ризики 225

Андрій Панарін. Особливості виборчої комунікації в умовах інформаційного суспільства: на прикладі виборчої кампанії 2019 року в Україні 237

Наталія Дукач. Представництво кримськотатарського корінного народу у політичних партіях України: на прикладі парламентських виборів 2019 року та місцевих виборів 2020 року 245

Частина 3 / Part 3. Структурні, організаційні й ідеологічні чинники і рамки функціонування та трансформації партій і організацій громадянського суспільства на різних рівнях політики й урядування в Україні та інших країнах Європи.....250

Анатолій Романюк. Параметри членства в політичних партіях України в контексті скорочення кількості членів політичних партій у країнах Європи..... 250

Михайло Зан. «Посттріанонські етнополітичні трикутники»: особливості політико-партійного представництва угорських етнічних громад у країнах Центрально-Східної Європи 257

Петро Габрин. Політико-партійна репрезентація ромської етнічної меншини в парламенті Словацької Республіки (за результатами виборів 2023 року) 273

Ірина Курченко. Результати та наслідки діяльності нових суспільно-політичних рухів в сучасних демократіях: на прикладі Франції..... 285

Marian Lopata. Particularities of the functioning of major regionalist parties of the Autonomous Province of Bolzano and Aosta Valley Autonomous Region in Italy .. 291

Василь Бусленко, Марія Розік. Сучасні суспільно-політичні процеси у Волинській області..... 304

Олександр Радиш. Демократія versus партократія в Словаччині..... 310

Юрій Ліпар. Розвиток громадянського суспільства в умовах конфліктів, криз і війн: концептуальні рамки та теоретичний зріз 322

Оксана Шурко. Проблема толерантності в умовах сучасної української політики.. 330

Валерій Мачуський. Розвиток ідеї соборності Україні після Революції Гідності.. 333

Назар Демченко. Ризики та перспективи розвитку, реформування чи зміни системи правління в Україні після війни 341

Роман Іващенко. Антиполітика в інституційних та партійних трансформаціях сучасності 350

Тамара Козак. Ієрархія і ранжування міжнародних мов в умовах глобалізації та суспільно-політичних трансформацій у світі..... 353

Для нотаток / For notes 361

Анатолій Ключкович
*доктор політичних наук, професор,
завідувач кафедри політології і державного управління
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Словацькі вибори-2023: позиціонування партій і структурування парламенту

Позачергові парламентські вибори 2023 року в Словаччині стали наслідком тривалої урядової кризи, яка оголила політичні, ідеологічні та персональні конфлікти між коаліційними партнерами. Проблеми в економіці, криза в енергетичному секторі, негативні наслідки світової пандемії, нелегальна міграція і захист кордонів – це ті резонансні теми, які знаходили різне бачення в програматиці партій, риториці їх лідерів і діяльності коаліційних урядів. Додала антагонізму на словацькій політичній сцені й російсько-українська війна, яка розділила партії на прихильників і противників підтримки України.

В ході передвиборчої кампанії позиціонування словацьких партій опиралося як на нові мессиджі, так і старі гасла, даючи змогу політичним силам комбінувати підходи та охоплювати ширший спектр електорату.

Лідерка виборчих перегонів партія «Smer – sociálna demokracia» (Smer-SD) на чолі Р. Фіцо будувала свою передвиборчу кампанію на агресивній популістській риториці, жонглюючи лівими та правими гаслами, заграючи навіть з виборцями антисистемної орієнтації. У внутрішній політиці партія зосередилася на питаннях подолання економічної кризи, забезпечення соціальних стандартів, захисту словацької ідентичності, безпеки кордонів і міграції, які традиційно мають важливе значення для виборців. Також чільне місце у партійній риториці посідали питання зовнішньої політики, просочені проросійською пропагандою та спрямовані на дезорієнтованих і розчарованих громадян. Зокрема Р. Фіцо обіцяв виборцям, що виступатиме за припинення військової допомоги Україні та проти посилення антиросійської санкційної політики.

Рівень підтримки Smer-SD невпинно зростав упродовж усього 2023 року, що можна пояснити також значним суспільним невдоволенням діяльністю коаліційних урядів у 2020–2023 роках, у яких об'єднання ОЇАНО грало ключову роль. Р. Фіцо намагався зобразити електоральний вибір, що стояв перед словацькими громадянами, у дихотомічній площині – як вибір між хаосом і нестабільністю, які приписував владним партіям на чолі з ОЇАНО, та передбачуваністю і порядком, що історично пов'язував з урядами під проводом Smer-SD.

Зі свого боку політична сила «OĽANO a priatelia» (OĽANO) на чолі з І. Матовичем намагалася звузити розуміння громадянами їх волевиявлення до вирішального вибору між нібито мафіозним правлінням Smer-SD і продовженням власної антикорупційної політики [2]. У зовнішньополітичному аспекті OĽANO підтримувало «виправдане розширення санкцій», а саме «з метою мирного вирішення конфлікту з Україною» [5]. На парламентських виборах 2023 року OĽANO об'єдналася в коаліцію з партіями «Za ľudí» і «Kresťanská únia», відповідно виборчий поріг для цього об'єднання зріс до 7 % голосів.

Ліберальна партія «Progresívne Slovensko» (PS), яка швидко нарощувала електоральний потенціал до виборів, позиціонувала себе як «третя сила», дистанціюючись від негативної політичної спадщини урядів Р. Фіцо та І. Матовича. Партія виступала за надання всебічної допомоги Україні та посилення антиросійських санкцій, зобов'язалася захищати принципи ліберальної демократії та євроатлантичний вектор розвитку.

Інша правоцентристська партія «Sloboda a Solidarita» (SaS), очолювана Р. Суліком, ідеологічно витримувала свою кампанію в руслі правого лібералізму та ліберталізму, технологічно опиралася на інноваційні маркетингові технології та активну комунікацію в соціальних мережах. У зовнішньополітичних аспектах ліберали стоять на позиціях «м'якого» євроскептицизму, підтримують антиросійську санкційну політику, хоч і є обережними в питаннях підтримки України. Подібною до SaS є зовнішньополітична позиція партії «Kresťanskodemokratické hnutie» (KDH), яка у внутрішній політиці пропагує консервативну програму розвитку і традиційні християнські цінності.

На відміну від агресивної кампанії Smer-SD позиціонування ще однієї рейтингової лівоцентристської партії «Hlas-SD» на чолі з П. Пеллегріні було більш поміркованим як у внутрішньополітичному контексті, так і міжнародній політиці. Партія акцентувала у своїй кампанії на розв'язанні проблем соціального захисту населення, нелегальної міграції, зростання цін на енергоносії та дотримувалася проєвропейських позицій, але була неоднозначною в питаннях російсько-української війни.

Для України важливою була перемога партій правоцентристського спектра, насамперед PS, SaS, KDH, Demokrati, які мають прозахідну та проукраїнську позицію в контексті війни з російським агресором. Окрім Smer-SD проросійські наративи ретранслювали представники крайніх правих партій – ĽSNS, Republika, SNS [6, с. 37–38], які також мали реальні шанси пройти до парламенту.

Загалом передвиборча ситуація відображала поляризованість суспільства, суперечливість поглядів, зокрема і щодо російсько-української війни, а також розчарованість словаків діяльністю попередніх урядів [7, с. 288]. Тим не менш на парламентських виборах 2023 року явка становила 68,51%, що є своєрідним еле-

кторальним рекордом за останні двадцять років. Така активна електоральна участь була доволі несподіваною, враховуючи високий рівень апатії та розчарування виборців.

За результатами виборів 2023 року 7 з 25 учасників подолали прохідний бар'єр, забезпечивши собі представництво у національному парламенті (див. табл. 1).

Таблиця 1

Результати виборів до Національної ради СР у 2023 р.

Політична сила	Частка отриманих голосів	Кількість мандатів	Зміни у порівнянні з виборами 2020 р. (+/-)	
			Голоси	Мандати
Smer-SD	22,94 %	42	+4,65 %	+4
PS	17,96%	32	+11	+32
Hlas-SD	14,7%	27	–	–
OĽaNO	8,89 %	16	-16,13 %	-37
KDH	6,82 %	12	+2,17%	+12
SaS	6,32 %	11	+0,1 %	-2
SNS	5,62 %	10	+2,46 %	+10
Republika	4,75%	0	+4,69%	–
Aliancia–Szövetség	4,38%	0	+0,48%	–
Demokrati	2,93%	0	-4,03%	-1
Sme rodina	2,21 %	0	-6,03 %	-17
ĽSNS	0,84 %	0	-7,13 %	-17

Джерело: [3].

Партія «Smer-SD» стала лідеркою за результатами підрахунку голосів (22,94%), випередивши свою головну конкурентку партію PS (17,96%) зі значним відривом. Електоральні результати Smer-SD засвідчили передчасність констатацій про завершення багаторічного політичного домінування партії.

Для ліберальної PS результати виборів 2023 року стали найкращими за весь час її діяльності, попри дещо вищі очікування в рядах партії та електорату. На парламентських виборах 2020 року PS у коаліції з іншою ліберальною партією «Spolu» здобули 6,97% голосів виборців, не подолавши встановлений 7%-й прохідний бар'єр. За останні роки партія суттєво наростила електоральний потенціал і претендує на головного виразника інтересів ліберального табору та лідера опозиції в парламенті.

Оскільки ані Smer-SD, ані PS не отримали необхідної більшості, то партія «Hlas-SD» отримала «золоту акцію» у формуванні життєздатного коаліційного уряду. Попри низхідну тенденцію електоральної підтримки в останні місяці до виборів, партії вдалося вперше пройти до парламенту і здобути 14,7% голосів. Формування урядової коаліції зі Smer-SD несе потенційні ризики для Hlas-SD, оскільки партія П. Пеллегріні може бути поглинена сильнішим партнером, зважаючи на їхню ідеологічну близькість і досвід Р. Фіцо в асиміляції електорату своїх коаліційних партнерів. Зі вступом до парламенту партій «Hlas-SD» і «Progresívne Slovensko» зберігся традиційно притаманний словацькій політиці тренд нових партій, які вперше здобувають парламентське представництво.

Попри суттєве зниження електоральної підтримки у порівнянні з минулими виборами, коаліція на чолі з OĽANO перевершила очікування, здобувши 8,89% голосів. Однак коаліційний потенціал політичної сили є мінімальним, зважаючи на її невдачі в урядуванні та скандальну репутацію І. Матовича.

До парламенту повернулися дві програмні політичні сили, які в минулому неодноразово входили до владних коаліцій – консервативна KDH і націоналістична SNS. Партія «Kresťanskodemokratické hnutie» здобула 6,8% голосів, що дозволило отримати парламентське представництво після двох невдач поспіль на виборах 2016 і 2020 років. Партія «Slovenská národná strana» отримала 5,6% голосів і вкотре стала коаліційною партнеркою Smer-SD. Також партія «Sloboda a Solidarita» зберегла рівень електоральної підтримки в понад 6% голосів і відповідне представництво в парламенті.

Примітно, що після двох каденцій парламент залишила партія «Kotlebovci – Ľudová strana Naše Slovensko» (ĽSNS), діяльність якої має правоекстремістські ознаки. При чому ĽSNS втратила понад 7% голосів порівняно з результатами минулих виборів, не здобувши навіть 1 %. На слабкі результати партії вплинули внутрішньополітична турбулентність, розколи та зростання конкуренції у крайньоправій частині політичного спектра. Однак у парламенті під прикриттям SNS і Smer-SD все одно будуть представлені депутати, які дотримуються ультраправих поглядів. Також втратила представництво в парламенті правопопулістська партія «Sme rodina» (2,21%), яка була охоплена скандалами й не змогла консолідувати свою електоральну базу.

Попри зростання електорального рейтингу та обнадійливі прогнози не пододала виборчий поріг (4,75%) ще одна націоналістична партія «Republika». Отже, парламентське представництво ультраправих партій у результаті виборів 2023 р. послабилося, але загалом їх електоральний потенціал у Словаччині надалі зростає. Популярність праворадикалів обумовлюють такі чинники: критично високий рівень недовіри громадян до мейнстримних партій і політиків, несприятлива со-

ціально-економічна кон'юнктура, привабливість антиміграційних, націоналістичних та інших гасел крайньоправого спрямування.

Вдруге поспіль у парламенті не буде партії, яка представляла б інтереси угорської спільноти, оскільки об'єднання «Aliancia–Szövetség» наблизилося до виборчого бар'єра, але не пододало його (4,38%). Триваюча криза в середовищі угорських партій і політиків обмежує можливості парламентського представництва меншини.

В проекції двомірної шкали «ліві – праві» результати виборів і розподіл місць у парламенті зафіксували певне збалансування партійного представництва: дві лівоцентристські партії (Smer-SD і Hlas-SD) кількісно врівноважують чотири суб'єкти правоцентристського спрямування. Водночас слід відзначити умовність ідеологічних розмежувань і гнучкість практичних підходів партій до реалізації програм, оскільки на сучасному етапі в партійній системі Словаччини домінують ідейно різномірні, прагматично налаштовані партії з розпливчатим коаліційним потенціалом. Через ідеологічну строкатість і фрагментованість політичного спектра словацьким партіям постійно доводиться шукати точки зближення для представництва в парламенті, створення і забезпечення стійкості коаліції.

В контексті післявиборчої констеляції політичних сил окреслилися два основних формати коаліцій: перший на чолі зі Smer-SD, а другий під проводом PS. Найбільш вірогідним видався саме перший варіант, який, зрештою, і підтвердився зі створенням коаліційного уряду з представників Smer-SD, Hlas-SD і SNS.

Однак такий формат коаліційної співпраці важко визначити як перспективний і стабільний, насамперед з огляду на ідейно-політичні розбіжності партнерів і внутрішню крихкість коаліційних партій (насамперед SNS). Водночас ці партії та політики в минулому мали досвід співпраці, що вказує на можливість конструктивних відносин для забезпечення стабільності коаліції. Внутрішня стабільність коаліції значною мірою буде залежати від забезпечення партійної дисципліни, дотримання партнерами домовленостей і налагодження конструктивної комунікації між ними.

Слід зазначити, що в ідеологічному контексті Словаччина вже не вперше демонструє цікаві варіанти владного симбіозу лівоцентристських сил з правими, націонал-популістськими партіями. В минулому досвідчений політик Р. Фіцо неодноразово знаходив можливості для співпраці з правими та правоцентристськими партіями, яким складно домовитись навіть між собою. Однак такі підходи часто наштовхуються на несприйняття як з боку виборців, так і з боку європейських партнерів. В жовтні 2023 року європейські соціалісти (Party of European Socialists – PES) вирішили призупинити повне членство Smer-SD та асоційоване членство Hlas-SD. Керівництво PES критикувало партію «Smer-SD» за її відхід від цінностей європейських соціалістів, за повторне створення уряду з націоналістичною

SNS, а також за її проросійську позицію, зокрема і відмову надавати військову допомогу Україні [4].

Словацькі політичні партії – це переважно лідерські проекти, що тримаються на відомих особистостях (Р. Фіцо, П. Пеллегріні, І. Матович та ін.). Високий ступінь персоніфікації партій, з одного боку, сприяє зміцненню їхньої ідентифікації електоратом, що дає короткострокові переваги для мобілізації виборців. Але з іншого боку, надмірна персоніфікація послаблює інституційну та ідеологічну основу їх діяльності, перешкоджає інституціоналізації партійної системи, що породжує ризики для її стійкості у довгостроковій перспективі. Партійно-політичний розвиток Словаччини характеризується поєднанням персоніфікованої політики, фрагментованого партійного ландшафту та внутрішньої слабкості парламентських партій, що обумовлює постійне оновлення партійної системи та нестабільність урядів.

Перемога Smer-SD не стала несподіваною, але викликає чимало запитань у політичному та експертному середовищі: чи буде уряд перебудовувати країну за неліберальним сценарієм розвитку; чи відвернеться Словаччина від сусідньої України, яку досі активно підтримувала; чи отримає НАТО замість надійного союзника нову «проблемну дитину»; чи буде враховано словацький досвід для забезпечення стійкості європейських демократій? [1].

Результати парламентських виборів-2023 і створення урядової коаліції не послабили внутрішню поляризацію у словацькому суспільстві та політиці, оскільки перші кроки влади є суперечливими, наражаються на суспільне несприйняття та опір опозиції. Популістська, антизахідна та пропутінська риторика Р. Фіцо викликає побоювання щодо появи ще одного неліберального режиму в Центральній Європі. Уряд Р. Фіцо може спробувати послабити верховенство права, переслідувати незалежні медіа та громадські організації, щоб убезпечити себе від подальших розслідувань і критики. Однак коаліція не має більшості, необхідної для внесення змін до Конституції, що обмежує її можливості для демонтажу правової держави та демократичних інститутів. У загальноєвропейському контексті прихід до влади уряду Р. Фіцо може ще більше підірвати хиткий консенсус щодо зовнішньої політики ЄС. Однак багато хто з експертів оптимістично дивиться на перспективи словацької зовнішньої політики, зважаючи на минулі терміни перебування Р. Фіцо на посаді, під час яких він прагнув прагматично позиціонувати Словаччину як структурну складову ЄС і надійного члена НАТО. Отже, на сучасному етапі розвиток Словаччини викликає чимало запитань як у внутрішньополітичному аспекті, так і щодо позиції країни в міжнародному контексті – стосовно України, ЄС, НАТО та Заходу загалом.

Список використаних джерел:

1. Jurečková A. Following parliamentary elections in Slovakia: What does Robert Fico's comeback mean? URL: <https://cz.boell.org/en/2023/12/19/following-parliamentary-elections-slovakia-what-does-robert-ficos-comeback-mean>
2. Rybář M. The 2023 Slovak Parliamentary Elections: Fico's Return to Power is Likely but the New Government May Not Last Long (October 1st, 2023). URL: <https://whogoverns.eu/the-2023-slovak-parliamentary-elections-ficos-return-to-power-is-likely-but-the-new-government-may-not-last-long/>
3. Statistický úrad Slovenskej republiky. URL: <https://slovak.statistics.sk> (дата звернення: 10.10.2023).
4. Strana európskych socialistov pozastavila členstvo Smeru aj Hlasu (12. október 2023). URL: <https://www.tyzden.sk/politika/101624/strana-europskych-socialistov-pozastavila-clenstvo-smeru-aj-hlasu/>
5. Yar Lucia. Zahraničnopolitická agenda v programoch: Strany najviac rozdeľuje prístup k Moskve a Pekingu (11.09.2023). URL: <https://euractiv.sk/section/vonkajsie-vztahy/news/zahranicnopoliticka-agenda-pred-volbami-politicke-strany-najviac-rozdeluje-pristup-k-moskve-a-pekingu/>
6. Месежніков Г. Словаччина в контексті агресії росії проти України: внутрішній та зовнішньополітичний аспекти. *Геополітика України: історія і сучасність: збірник наукових праць*. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2022. Вип. 1 (28). С. 29-45.
7. Ключкович А. Парти́йна система Словаччини в контексті сучасних викликів. *Політичні інститути та процеси у країнах Центральної і Східної Європи наприкінці XX – на початку XXI століть: колективна монографія* / за заг. ред.: Ю.Остапця і М.Токаря; Каф. політ. і держупр.; Ужгород. нац. ун-тет. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2023. С. 269-294.

Наукове видання

Політичні партії і вибори: українські та світові практики

Випуск 8: Збірник статей і тез

за матеріалами Міжнародної наукової конференції «Інституційні, партійні та виборчі чинники політичного процесу в Україні й інших країнах Європи в умовах війни і невизначеності: національний, наднаціональний і субнаціональний рівні» — восьмої у рамках серії міжнародних конференцій кафедри політології «Політичні партії і вибори: українські та світові практики» (пам'яті Юрія Романовича Шведа) від 24–25 листопада 2023 року

за редакцією **Анатолія Романюка** і **Віталія Литвина**

Комп'ютерне верстання *В. С. Литвин*

Організовано та підготовлено за фінансової підтримки Європейського Союзу у рамках «Програми Еразмус+» за напрямом «Жан Моне для вищої освіти» (Модуль «Політичні інститути та системи в Європі: порівняння і досвід для України», 101126702 – PISE-CEfU – ERASMUS-JMO-2023-HEI-TCH-RSCH)

**Funded by
the European Union**

Фінансується Європейським Союзом. Однак висловлені погляди та думки належать лише автору(ам) і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з питань культури та освіти. Ні Європейський Союз, ні грантодавець не можуть нести за них відповідальність.

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Гарнітура Calibri Light
Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 22,75

Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000

Свідцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції. Серія ДК № 3059 від 13.12.2007 р.

Scientific edition

Political Parties and Elections: Ukrainian and World Practices

Volume 8: Collection of proceedings

based on the materials of the International scientific conference «Institutional, party and electoral factors of the political process in Ukraine and other European countries in conditions of war and uncertainty: national, supranational and subnational levels» – the eighth conference within the series of international scientific conferences of the Department of Political Science «Political Parties and Elections: Ukrainian and World Practices» (in memory of Yuriy Shveda) on November 24–25, 2023

edited by **Anatoliy Romanyuk** and **Vitaliy Lytvyn**

Computer Layout *V. Lytvyn*

Organized and prepared with the financial support of the EU as part of the «Erasmus+ Program» under the direction «Jean Monnet actions in the field of higher education» (Module «Political Institutions and Systems in Europe: Comparison and Experience for Ukraine», 101126702 – PISE-CEfU – ERASMUS-JMO-2023-HEI-TCH-RSCH)

**Funded by
the European Union**

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

60×84/16 format. Offset paper. Calibri Light font
Offset printing. Cond. print. sh. 22,75

Ivan Franko National University of Lviv,
Universitetska str., 1, Lviv, 79000

Certificate of the subject of publishing entry into the
State Register of Publishers, Manufacturers and Distributors of
Publishing Production. ДК Series No. 3059 dated 13.12.2007